

**Проектът за Стратегия за устойчиво енергийно развитие
на Република България до 2030 година, с хоризонт до 2050 година:**

Назад към XX век!

- **Проектът за енергийната стратегия до 2030 г. е поредният провал на енергийните стратегии;**
- **Ако България не синхронизира енергийното си развитие със съвременните тенденции, ще търпи не само финансови загуби, но и проблеми с доставките на енергия;**

Да се анализира документ с идентични същност и съдържание, в който се променят само „маскировъчните цветове“, през 5-10 години е досадна работа. Фактът, че такъв документ претендира да определя в голяма степен живота в страната ти, вече може да докара човек до лудост. Твърдя, че поне от 24 години (от времето на Виденов) из България се „търкаля“ един и същ, с леки промени, прокорупционен, проядрен, провъглищарски, проруски и определено антибългарски документ, който ту е проект, ту е готова „стратегия“ за „развитие“ на българската енергетика. Според натиска на външни фактори, този документ е „оцветен“ ту в американски, ту в „европейски“ камуфлажни „цветове“: общи приказки и нищо незначещи изречения, които трябва да заблудят „когото трябва“, че България следва тенденциите с радост и упорство. Едва ли не вече ги изпреварва...

Всъщност основният проблем на документа е, че анонимните му автори, както и политико-икономическата мафия, която стои зад тях и управлява страната, са убедени, че Европейският съюз е външна среда за България. Външна не само в енергетиката, но и като цяло. Те мразят дълбоко ЕС, Европа и всички идеи, които идват оттам в сферата както на енергетиката, така и на политиките по климата. Единственото, което им пречи открито да се изправят срещу тези идеи и политики, е очакването за европейски пари, които да преточат в собствените си джобове. Парите на Европа са това, което все още кара българските управляващи да ходят наметнати с „агнешките кожи“ на европеизма.

Проектът "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони," се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите с околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Сдружение за изследователски практики и при никакви обстоятелства не може да се приема, че той отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizensfund.bg

Точно такава ситуация разкрива и текстът на публикувания на „светлата дата“ 9 септември т.г., проект за поредната енергийна стратегия с помпозно име (виж заглавието). Малка подробност е, че проектът е препълнен със словосъчетанието „устойчиво енергийно развитие“, поставено където трябва и където не трябва, но пък са пропуснати важни съответствия с европейските приоритети като солидарността, доверието, изследванията.

***

Проектът за енергийна стратегия до 2030 г. е лош! Той е лош, защото:

- се опитва да наложи запазването на сегашната ситуация в сектора на енергетиката като технологии и производствени структури, системни връзки и управленски практики;
- не премахва тежката корупция, обхванала сектора;
- няма за цел енергийна трансформация, справедлив енергиен преход и не води към активно прилагане на „Зеления пакт“ („зелената сделка“).
- няма амбициозни климатични цели;
- няма идея как ще подпомогне преминаването към иновативна икономика и по-бързо възстановяване след глобалните кризи и предизвикателства от последните години, каквито възможности дават новите енергийни технологии.

Във време, когато ЕС се опитва чрез енергийната си политика да постигне не само енергийни и климатични цели, но и да премине по-лесно през кризите, проектът за стратегия се опитва да върне България в ХХ век!

Още във въведението, този документ започва с една гигантска лъжа:

„В Стратегията за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030 година, с хоризонт до 2050 година, (Стратегията) са заложен общите европейски политики и цели за развитие на енергетиката и за ограничаване изменението на климата, като са отразени националните специфики в областта на енергийните ресурси, производството, преноса и разпределението на енергия. Дефинирани са основните стратегически решения, насочени към постигането на националните цели и гарантирането на българските интереси.“ (стр. 3)

Внимателният прочит на целия документ показва следното:

- „общите европейски политики и цели за развитие на енергетиката и за ограничаване изменението на климата“ са заложен по начин, по който да не бъдат изпълнени в срок или да бъдат „частично изпълнени“, т.е. да се достигне ниво на изпълнение, което е недостатъчно за намаляване на емисиите, но да изглежда приемливо за отчетната документация (виж заложените цели до 2030 г. по-долу);
- „националните специфики в областта на енергийните ресурси, производството, преноса и разпределението на енергия“ са отразени така, че да държат енергетиката в досегашната производствена и технологична рамка поне до 2050 г. - с рискова АЕЦ и замърсяващи ТЕЦ на

въглища. С други думи, целта е българската енергетика да остане замърсяваща, опасна за здравето на хората, разрушаваща околната среда и скъпа (спрямо доходите и човешкото развитие) до 2050 г., защото само в такива рамки е печеливша за определени енергийни и политически „играчи“;

- „постигането на националните цели и гарантирането на българските интереси“ в превод означава постигане целите и гарантиране интересите на политико-енергийната мафия;
- затова и проектът не предвижда така належащата институционална реформа, която да промени управлението на сектор „Енергетика“, така че да е адекватно на целите и задачите до 2050 г. (конкретни примери за нужни стъпки за реформи виж по-долу)

Първият същностен проблем на разглеждания документ е липсата на основни елементи, който да го превърнат в една добра стратегия. Липсват:

- анализ и оценка на изпълнението на предишната енергийна стратегия (до 2020 г.);
- SWOT (или подобен) анализ, който да опише силните и слабите страни на българската енергетика в сегашния момент, възможностите и рисковете пред сектора;
- анализ защо предлаганото запазване на сегашната структура на управление и работа на сектора ще има положителен ефект за България след 10 години;
- предложения, придружени със съответния анализ за ролята на държавата и бюджета в развитието на сектора до 2030 г. и до 2050 г.

Стратегията претендира да е изградена в синхрон с петте направления на Енергийния съюз (Енс), но при разглеждане на конкретните параметри и заложили цели, често влиза в противоречие с тях. В документа са изброени и действащите директиви и регламенти, но липсват конкретни референции към документите, които оформят неговите качествени и количествени цели, управлението и контрола. Липсват също така и референции към най-новото законодателство, което трябва да бъдат взето предвид (напр. Регламента за изпълнение (ЕС) 2020/1294 на Комисията от 15 септември 2020 година относно механизма за финансиране на възобновяемата енергия в Съюза), както и други документи – насоки, комуникации и др. По този начин се прикрива (не)съответствието между българските и общите европейски цели в енергетиката.

В проектодокумента за стратегия липсва каквато и да е заявка за промени в управлението и институционалната архитектура на българската енергетика. Това е тревожен знак, доколкото големите промени в енергийната и климатичната политики на ЕС изискват сериозни промени в управлението на сектора на национално ниво. Сред тях можем да споменем изваждането на АУЕР от Министерството на енергетиката, създаването на независима интер-институционална структура, която да отговаря за справедливия енергиен преход и закриването на въгледобива, освобождаването на министъра на енергетиката от функциите му, свързани с отдаването на концесии (с изключение на свързаните с въгледобива и терените, които ще се освободят от него) и т.н. Не се дискутират и въпросите за:

- закриването на БЕХ;

- закриването на НЕК и обособяването на отделни независими звена от онези негови структури, които има смисъл да продължат да действат – доставка на електроенергия, търговия с електроенергия, производство на електроенергия на язовири и ВЕЦ-ове;
- създаване на обществен съвет по въпросите на климатичните политики и свързаните с тях секторни политики с широко участие на заинтересованите страни, и представители, в чийто избор държавата не се меси, като се извадят тези дискусии от сегашните „полулегални“ като публичност и независимост Съвет за тристранно сътрудничество, Икономически и социален съвет, новообразуваните съвети покрай „Зелената сделка“ и т.н.

Посочените национални приоритети в енергетиката са пет и почти буквално копират приоритетите на Енс. Има няколко специфики, които можем да отдадем на различни причини:

1. неприоритизирането на изграждането на „доверие“ и „солидарност“ на сектора както с гражданите, така и с останалите страни-членки на ЕС можем да отдадем на инерционното мислене на авторите. Стратезите на българската енергетика никога не са мислили за гражданите като за хора с права, които имат и които са много повече от това, да получават недотам качествено енергоснабдяване на цени, които мнозина не могат да си позволят.
2. липсата на приоритет „изследвания“ разкрива тъжния факт на скъсаните връзки между енергетиката от една страна и научно-развойната дейност и производствената дейности от друга. Очевидно е, че и това правителство не иска да постави началото на пряко сътрудничество между енергетиката и науката.

Но по-важното от пропуските и повторенията е, че липсва визията за енергийна трансформация на сектора, в съзвучие и синхрон с европейските енергийни политики и цели.

Необосновани са и заложените цели до 2030 г.:

- намаляване на първичното енергийно потребление в сравнение с базовата прогноза PRIMES 2007 – 27.89%;
- намаляване на крайното енергийно потребление в сравнение с базовата прогноза PRIMES 2007 – 31.67%;
- 27.09% дял на енергията от ВИ в брутно крайно потребление на енергия;
- най-малко 15% междусистемна електроенергийна свързаност.

Най-важното, което трябва да отбележим във връзка с тези цели е, че те са или нереалистични (първите две) или недостатъчни (третата и четвъртата). Аз лично не бих се доверил безкритично на модела PRIMES 2007 по две причини:

Моделът представя сценарий за енергийното развитие на ЕС и страните-членки до 2030 г., основан на данни, политики, технологии, цени, допускания и т.н., съществували **до средата на 2007 г.**

Моделът, макар и базиран на „пазарните сили“, не включва фактори като външни или социални разходи, напр. разходите за опазване на околната среда или последващи заплахи за сигурността на енергийните

доставки. Към последните можем да изброим руската газова политика, катастрофата във „Фукушима“, променяща трендовете в енергетиката и др.

На тези основания можем да определим, че сценарият PRIMES 2007 е достатъчно далеч от днешните реалности и всякакви цели, които днес се сравняват с неговите прогнози, лесно минават за амбициозни, без всъщност да са реално такива по отношение на **днешните цели и задачи пред енергетиката**. Затова и изборът на подход да се обвързват целите за енергийното потребление **единствено** с неговия базов сценарий е подвеждащ и скрива реалните възможности на сектора за наистина устойчиво развитие. Така авторите лесно „обосновават“ лъжата, че запазването на сегашната енергийна структура ще доведе до някакви значими резултати, които да отговарят на европейските цели в климата, опазването на околната среда и самата енергетика.

Що се отнася до третата и четвъртата цел – 27,09% дял на ВЕИ в брутното КЕП и най-малко 15% междусистемна електроенергийна свързаност, смятаме, че това са крайно неамбициозни цели.

ВЕИ потенциалът на България не само като природни дадености, но и като технологични възможности е доказано по-голям, а технологичният напредък вече е стигнал такива нива, че още към 2030 г. целите могат да се завишат с поне 10-15%. Въпрос на политическа воля, правилно стратегическо планиране и подкрепа за иновативните публични и частни инициативи е този потенциал да бъде реализиран в следващите 10 години.

Ясно е, обаче, че лобитата на отиващите си въглищна и ядрена енергетики не позволяват такова развитие да се случи и това предвещава лоши времена за енергетиката и за българите като потребители на нейното производство.

Що се отнася до свързаността, по-голямата свързаност в електроенергетиката – със сигурност над 1/3 до 50%, – е необходима, за да се осигури безпроблемен трансфер на електрическа енергия. Този трансфер ще допринесе за по-бързото изграждане на регионален пазар, а оттам и за обективното ценообразуване. Ликвидирането на сегашните практики за предварително уредени сделки, които впоследствие фиктивно се валидират през борсата, е условие, което трябва да бъде изпълнено незабавно.

Липсващата цел в стратегията е свеждането на енергийната бедност до възможно най-ниските нива. Записаният текст на стр. 35 е недостатъчно ясен по отношение на мерките и като цяло третира енергийно бедните граждани като такива завинаги, хвърляйки ги в несигурните „мрежи“ на социалното подпомагане. Не се виждат никакви идеи, чрез които да се даде шанс на тези хора да се измъкнат от енергийната бедност – например, чрез подкрепа за включването им в енергийни кооперативи и др., т.е. да се отнесе енергийната политика на България към термини като „солидарност“ и „доверие“.

В крайна сметка обаче генералното решение на проблема с енергийната бедност остава извън обхвата на проекта за Стратегия. Това е въпросът за доходите на населението, които трябва да отговарят на съвременните реалности и да гарантират сигурен достъп до енергия, вода и други базови човешки нужди. Този въпрос трябва да бъде решен на други нива в държавата, но не виждаме и намек, че те трябва да се ангажират с проблема. Както няма и дума за необходимостта от развитието на производства, които обслужват развитието на зелената, иновативна и дигитализирана енергетика – например производства на отделни елементи, възли, компоненти, уреди, необходими за „умните мрежи“, които носят добавена стойност и увеличават работните места и доходите.

Поради всички тези структурни проблеми на проекта за стратегия на българската енергетика до 2030 г., всякакви опити за анализ на предлаганите инвестиционни идеи, разпределения на мощностите, прогнози на производствата и т.н. допускания, оценки, показатели и прогнози, са безполезни.

Този документ трябва да бъде изтеглен и пренаписан при съвсем нови изходни параметри, с добавени посочените от нас липсващи елементи и най-вече – с ясно заложен в него европейски цели и отчитане на технологичния напредък, политиките и глобалните трендове в сектора.

Накрая все пак ще зададем три въпроса към управляващите, чиито отговори очакваме, защото са от изключителна важност за самото развитие на сектора през следващото десетилетие:

1. Вярно ли е, че в следващите няколко години ТЕЦ „Марица Изток 3 Контур Глобал“ и ТЕЦ „Ей и Ес Марица Изток 1“ ще преминат от местни въглища на втечен природен газ, доставян от САЩ на изграждащия се LNG терминал в Александрополис? Ако отговорът е положителен, защо 20% дял в терминала беше поет от държавния бюджет на Република България, а не от собствениците на централите? Не е ли това скрита държавна помощ за тях?
2. Вярно ли е, че докато властите в София тръбят за продължаването на проекта АЕЦ „Белене“ чрез някакво странно бизнес-съдружие, включващо „Великите сили“, във Вашингтон са убедени, че „Уестингхауз“ ще строи 7 блок в АЕЦ „Козлодуй“?
3. Как ще реагира България при предстоящото налагане на санкции от страна на САЩ върху изграждането на „Турски/Балкански поток“?